

Var ligger historikerns ansvar?

Benny Morris och Ilan Pappé om forskningspraxis, ångerpolitik och frågan om en ansvarsfull relation till det israeliska samhället

NATAN ELGABSI *Åbo Akademi*

I denna artikel presenteras en praktisknära fallstudie om forskarens ansvar i samhället. Författaren undersöker en historiografisk debatt i Israel mellan historikerna Benny Morris och Ilan Pappé där historikerns vetenskapliga praxis och samhällsansvar kritiskt diskuteras. Ansvarsfrågan, så som den tar sig uttryck i denna debatt, måste ses över. Det handlar dels om förhållandet mellan politiskt samhällsansvar och de teoretiska metodval som forskaren gör, dels om ansvar överhuvud taget handlar om något slags vetenskapligt eller politiskt val om vem och vad man skall förhålla sig ansvarsfullt mot.

Inledning

I slutet av 1990-talet stod studenten Theodor Katz inför domstol i Israel. Anledningen var Katz uppsats i historia som handlade om den israeliska ockupationen av byarna Umm Zaynat och Tantura år 1948. Uppsatsförfattaren beskyldes för att ha slarvat med de muntliga källor som studien byggde på. Flera historiker som var involverade i domstolsförhandlingarna och den efterföljande debatten hävdade att Katz gjort sig skyldig till grava sakfel, felöversättningar och påhittade citat. Samtidigt menade andra att Katz hade tolkat händelserna korrekt, även om undersökningen ibland var dåligt underbyggd. Enligt dem gav studien rättmätig upprättelse och röst åt utsatta grupper i regionen. Men uppsatsen underkändes.

Artikeln har granskats av två externa lektörer enligt modellen *double blind peer review*.

Natan Elgabsi, f. 1988, är fil. mag. i historia och doktorand i filosofi vid Åbo Akademi. Avhandlingens arbetstitel är "Historieforskarens ansvar: Forskningsetiska fallstudier ur finländska och israeliska samhällsdebatter om historievetenskap, politik och moral". Arbetet finansieras av Svenska litteratursällskapet i Finland, Victoriastiftelsen och Waldemar von Frenckells stiftelse.

E-post: nelgabsi@abo.fi

Domstolsförhandlingarna synliggjorde ett centralt problem inom israelisk historieskrivning och blottlägger en betydande kontrovers som fortfarande pågår mellan två framstående israeliska samhällsforskare, nämligen den mellan Benny Morris och Ilan Pappé. Morris, som under 2000-talet förde offentlig talan mot Katz historieskrivning, och Pappé, som fungerade som Katz mentor och intellektuelle försvarare, räknas båda som "nya historiker" i Israel. Deras respektive arbeten har handlat om att revidera historieskrivningen om staten Israels grundande under den tidiga efterkrigstiden. Men utifrån sina vetenskapsteoretiska och politiska ställningstaganden representerar de två olika ståndpunkter som handlar om politisk rättvisa, kunskap om det förflutna, försoning och samhällsansvar. De menar nämligen att de genom sin historieskrivning ger rättvisa åt individer som lever eller har levt inom landets gränser.

Den här uppsatsen handlar om konflikten mellan Morris och Pappé och framför allt frågan om historieforskarens ansvar. Båda hävdar nämligen att deras ståndpunkter och historieskrivning innebär ett samhällsansvar. Vad det innebär att förhålla sig ansvarsfullt till det förflutna enligt dessa historiker är uppsatsens fråga. Syftet är att belysa historieskrivning som en interaktion mellan vetenskapsteoretiska, politiska och moraliska ställningstaganden genom att undersöka konflikten mellan Morris och Pappé. Studien anknyter till det som ibland kallas den etiska vändningen inom human- och samhällsvetenskaperna, det vill säga diskussionen om hur kultur, kunskap och etik hänger samman.¹

Morris och Pappé representerar två olika metodologiska utgångspunkter och vetenskapsideal, som här har renodlats till två analytiska kategorier. Den första som Morris representerar omnämner jag historievetenskaplig forskningspraxis, vilket innebär att ett ansvarsfullt förhållande till det förflutna villkoras av att noggrant och värdeneutralt hålla sig till fakta. Den andra som Pappé representerar omnämns ånger-

1. Se exempelvis bidragen i Ben Garner, Sonia Pavlenko, Salma Shaheen & Alison Wolanski (red.), *Cultural and Ethical Turns: Interdisciplinary Reflections on Culture, Politics and Ethics* (Oxford 2011). Metoddiskussioner finner man främst i Antoon De Baets, *Responsible History* (New York 2009). Bland annat finns det ett kapitel som heter: "A Code of Ethics for Historians", s. 173–196, i vilket De Baets ger klara riktlinjer för de etiska regler historikern bör följa. Teoretiska ansatser finner man främst i Berber Bevernage, *History, Memory, and State-Sponsored Violence: Time and Justice* (New York 2012). Boken är en kombination av flera fallstudier om transnationell rättvisa och orättvisa, men mynnar slutligen ut i en historieteoretisk diskussion om historievetenskap och rättvisa. Se också Anton Froeyman, *History, Ethics and the Recognition of the Other: A Levinasian View of the Writing of History* (London 2015).

politisk praxis, vilket innebär att ett ansvarsfullt förhållande till det förflutna åstadkoms genom att i nutiden säga förlåt för förflutna oförrätter baserat på ett politiskt eller ideologiskt initiativ.

Undersökningen mynnar ut i en diskussion om de problem som uppstår om man kompromisslöst intar någondera av dessa två ståndpunkter. I slutet av uppsatsen presenteras några förhållningssätt för att undvika problematiken.

Två olika förhållningssätt till frågan om forskarens ansvar

Theoretiska diskussioner inom historievetenskapen domineras ofta av två centrala föreställningar: 1) föreställningen om historieskrivning som en objektiv och neutral vetenskap om det förflutna och 2) föreställningen om historieskrivning som politisk retorik i nutiden. Detta är en rätt förklarad och krass distinktion. Man kunde säga mycket mer om dessa positioner men själva distinktionen tenderar, enligt min mening, att styra flera diskussioner om kunskap, politik och moral inom historieskrivningen. Ett typexempel är historikern David Harlans festskriftsessä till Hayden White. Harlan ställer inledningsvis frågan: "To whom are historians responsible?"² Hans slutsats i essän är att historiker traditionellt har ansett att det är förflutna livsammanhang som historikern ansvarar för, men att detta har förändrats sedan den språkliga vändningen. Det är nutida livsammanhang som historikerna ansvarar för, anser Harlan.³ Denna uppfattning är tämligen vanlig, kanske till och med dominerande, inom kritisk historieteori sedan den språkliga vändningen.⁴ Den baserar sig främst på utvecklingen inom ideologikritisk sociologi och postkolonial antropologi, men naturligtvis också på kultur- och litteraturkritiska uppfattningar om textens karaktär.⁵ Nämnas bör att dessa strömningar

2. David Harlan, "The Burden of History' Forty Years Later", i Frank Ankersmit, Ewa Domańska & Hans Kellner (red.), *Re-figuring Hayden White* (Stanford 2009) s. 169.

3. Harlan (2009) s. 182–183.

4. Exempelvis Dirk Moses, "Hayden White, Traumatic Nationalism, and the Public Role of History", *History and Theory* 44:3 (2005) s. 311–332; Hayden, White, "The Public Relevance of Historical Studies: A Reply to Dirk Moses", *History and Theory* 44:3 (2005) s. 333–338; Dirk Moses, "The Public Relevance of Historical Studies: A Rejoinder to Hayden White", *History and Theory* 44:3 (2005) s. 339–347.

5. History of Consciousness-skolan, och kanske främst Hayden White och James Clifford, har haft stort inflytande på dessa tankeformer inom humanvetenskaperna. För ett bredare perspektiv på kritisk historieteori, se James Clifford & George E. Marcus (red.), *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography* (Berkeley & Los Angeles 1986); Georg E. Marcus & Michael M.J. Fischer, *Anthropology as Cultural Critique: An Experimental Moment in The*

också i många fall har en nymarxistisk underton som innebär att man skall motsätta sig och kritisera den statliga, borgerliga, imperialistiska, rasistiska och därför också förtryckande vetenskapen.⁶

Denna tankeform är, hävdar jag, väldigt karaktäristisk inom ideologikritiska uppfattningar om samhällsvetenskap och kunskap.⁷ Det intressanta i detta sammanhang är att även det teoretiska ramverket *politics of regret* (ångerpolitik), inom vilket man bland annat genom en apologetisk – det vill säga både ångerfull och urskuldande – retorik skall säga förlåt för förflutna orättvisor, också tenderar att stå i epistemologisk motsats till ett traditionellt sätt att förstå historikerns ansvar.⁸ Detta beror främst på att det förflutna som studieobjekt betyder olika saker inom historievetenskap respektive minnessociologi. "Det förflutna i nutiden" är utgångspunkten i minnesstudier,⁹ "det förflutna för sin egen skull" är ofta utgångspunkten i historievetenskap.¹⁰

Frågan om vad forskaren skall göra för att förhålla sig ansvarsfullt till verkligheten tenderar att bestämmas av den utgångspunkt forskaren har. Med "det förflutna för sin egen skull" som utgångspunkt, uttrycks ett vanligt förhållningsätt till forskarens ansvar inom historievetenskaplig forskningspraxis. Detta förhållningssätt innebär att historikern skall försöka göra rättvisa åt de sammanhang inom vilka förflutna handlingar har tillkommit. Enligt den finländske historikern Jorma Kalela, professor emeritus i samtids historia, är historikerns uppgift att producera värderingsfri kunskap om det förflutna, inte att föra fram politiska åsikter eller att predika moraliska värderingar. Att producera

Human Sciences (Chicago 1986). För kulturkritik i fransk och tysk filosofi, se Richard Wolin, *The Terms of Cultural Criticism: The Frankfurt School, Existentialism, Poststructuralism* (New York 1992).

6. Louis Althusser, "Philosophy as a Revolutionary Weapon: Interview Conducted by Maria Antonietta Macciocchi [1968]", i Ben Brewster, *Lenin and Philosophy* (New York 1971) s. 18.

7. Fredric Jameson, *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act* [1981] (London & New York 2002).

8. Mano Toth, "The Myth of the Politics of Regret", *Millennium: Journal of International Studies* 43:2 (2015) s. 553. Jämför med Jeffrey K. Olick, *The Politics of Regret: On Collective Memory and Historical Responsibility* (New York 2007) s. 121–122.

9. Pionjären inom sociologi om kollektivt minne anses ofta vara Maurice Halbwachs (1877–1945). Jean-Christophe Marcel & Laurent Muchielli, "Maurice Halbwachs *mémoire collective*", i Astrid Erll & Ansgar Nünning (red.), *Media and Cultural Memory/Medien und kulturelle Erinnerung: Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook* (Berlin & New York 2008) s. 141–149.

10. John Tosh, *The Pursuit of History: Aims, Methods and New Directions in the Study of Modern History* (Oxon & New York 2013) s. 1.

kunskap i enlighet med källkritiska krav anses ofta innebära att historikern förhåller sig ansvarsfullt till verkligheten.¹¹ Med "det förflutna i nutiden" som utgångspunkt återfinns ett annat förhållningssätt till ansvarfrågan i det teoretiska ramverket ångerpolitik,¹² eller *reparations politics* (reparationspolitik),¹³ vilket innebär att en ansvarsfull relation till verkligheten handlar om att igenkänna, gottgöra eller ursäktla förflutna orättvisor och oförrätter i nutiden. Enligt John Torpey, en framstående forskare inom detta område, är ångerpolitik eller reparationspolitik retrospektiva praktiker som handlar om att igenkänna orättvisor och ge rättvisa åt de grupper eller individer – eller deras efterkommande – som har utsatts för dessa orättvisor.¹⁴ Ångerpolitik kan å ena sidan syfta på de politiska ställningstaganden som ger upphov till att brott och orättvisor i det förflutna lyfts fram och behandlas, å andra sidan kan det syfta till ett sätt att revidera vetenskapen i enlighet med dessa apologetiska strävanden.¹⁵ "Coming to terms with the past" är en typisk ångerpolitisk slogan som antyder att förflutna orättvisor skall behandlas, men samtidigt att det är för nutiden och framtiden som detta måste göras.¹⁶ Forskarens ansvar är således att "ställa tillrätta" det förflutna i nutiden genom dessa ångerpolitiska strävanden.

11. Jorma Kalela, *Making History: The Historian and Uses of the Past* (Houndsmills 2012) s. 18–19, 42–46.

12. Begreppet *Politics of regret* har myntats av Jeffrey K. Olick och Brenda Coughlin: "We include under this rubric [*politics of regret*] the variety of practices with which many contemporary societies confront toxic legacies of the past." Jeffrey K. Olick & Brenda Coughlin, "The Politics of Regret: Analytical Frames", i John Torpey (red.), *Politics and the Past: On Repairing Historical Injustices* (Lanham 2003) s. 38.

13. Begreppet *reparations politics* förklarar John Torpey på följande sätt: "I offer a primer on the global spread of 'reparations politics' – that is, of attempts to come to terms with the past through the vehicle of monetary and other kinds of compensation." John Torpey, "'Making Whole What Has Been Smashed': Reflections on Reparation", *The Journal of Modern History* 73:2 (2001) s. 334.

14. John Torpey, "An Avalanche of History: The 'Collapse of the Future' and the Rise of Reparations Politics", i Manfred Berg & Bernd Schaffer (red.), *Historical Justice in International Perspective: How Societies are Trying to Right the Wrongs of the Past* (Cambridge 2012) s. 21–22.

15. I ångerpolitik och reparationspolitik talar man å ena sidan om metaetiska frågor utgående från FN:s stadga om universella mänskliga rättigheter. Å andra sidan innebär det att man undersöker samhällen som är i en apologetisk övergångsfas efter en konflikt. Detta kallas ibland *transitology*. Olick & Coughlin (2003) s. 38–45; Bevernage (2012) s. 6–15.

16. Alan Cairns, "Coming to Terms with the Past", i John Torpey (red.), *Politics and the Past: On Repairing Historical Injustices* (Lanham 2003) s. 63–90; Torpey (2012) s. 22–27.

*Revisionsrörelsen¹⁷ inom israelisk historieskrivning
och den postsionistiska agendan*

Den historiografiska debatten i Israel inbegriper ställningstaganden baserade på endera av dessa ståndpunkter. Genom de så kallade nya historikerna eller revisionisterna,¹⁸ främst Benny Morris, Ilan Pappé och Avi Shlaim, genomgick den israeliska historieskrivningen under 1980-talet en omfattande revision, som till stor del handlade om kriget 1948 och händelserna i samband med detta krig. För några forskare, speciellt Pappé, mynnade omvärderingen ut i en postsionistisk agenda som placerar sig inom ångerpolitikens och försoningsambitionernas rāmärken. Enligt Pappé skall Israel och israelerna på personlig, men framför allt på nationell, nivå igenkänna och gottgöra det lidande som palestinierna utsattes för 1948 och fortfarande utsätts för.¹⁹ Pappé och likasinnade har länge ansett att det israeliska förflutna måste bearbetas och att palestiniernas rättigheter måste uppmärksammas.²⁰ I oktober 2014 inrättades, på initia-

17. Revision och revisionism är mångtydiga begrepp inom historieforskningen. Vanligtvis görs det en skarp skillnad mellan begreppen. Revision handlar om att omvärdera historien i enlighet med 1) ny evidens, 2) förändrad signifikans, 3) förändrade värderingar. Revisionism innebär mer ett ideologiskt försök att på grundval av en övertygelse förändra hur man förstår ett historiskt fenomen. Traditionellt har begreppet revisionism åsyftat olika försök att förneka förintelsen. Aviezer Tucker, "Historiographic Revision and Revisionism: The Evidential Difference", i Michal Kopecek (red.) *Past in the Making: Historical Revisionism in Central Europe after 1989* (New York 2008) s. 1–3. I ett postmodernt klimat där ett flertal konkurrerande berättelser eller perspektiv kan bejakas har dock gränsen mellan revision och revisionism blivit oklar. Se Marnie Hughes-Warrington, *Revisionist Histories* (London & New York 2013) s. 1–2, 8–9.

18. I en israelisk kontext har revisionism tre huvudsakliga innebörder. 1) Begreppet åsyftar en revisionistisk variant av sionism som förespråkades av Vladimir (Ze'ev) Jabotinsky (1880–1940). Se Anita Shapira, *Israel: A History* (New England 2012) s. 69, 78, 114–118. 2) Det åsyftar en högerideologisk kritik av Israels dominerande narrativ om sionism, en kritik som innebär att sionism inte har lyckats ge judarna den nationella frihet som lovades. Se Michael Waltzer, "History and National Liberation", *Journal of Israeli History*, Israeli Historical Revisionism: From Left to Right, 20:2–3 (2001) s. 4–7. 3) Det åsyftar en omarbetning av historien om Israels grundläggning och kriget 1948, samt händelserna i samband med detta krig, ett engagemang som har blivit alltmera vänsterideologiskt. Här använder jag revisionism enbart för att beteckna det tredje av dessa fenomen. Se Anita Shapira, "The Strategies of Historical Revisionism", *Journal of Israeli History*, Israeli Historical Revisionism: From Left to Right, 20:2–3 (2001) s. 62–76. Hela temanumret i *Journal of Israeli History* finns tryckt i boken Anita Shapira & Derek J. Penslar (red.), *Israeli Historical Revisionism: From Left to Right* (London & New York 2003).

19. Greg Dropkin, "Ilan Pappé: Israeli Jewish Myths and the Prospect of American War: Interview by Greg Dropkin" 13/9 2002, <<http://www.labournet.net/world/0209/pappei.html>> (23/9 2015).

20. Ilan Pappé, "Fear, Victimhood, Self and Other: On the Road to Reconciliation", i Ilan Pappé & Jamil Hilal (red.), *Across The Wall: Narratives of Israeli–Palestinian History* (New York 2010) s. 155–176.

tiv av aktivistgruppen Zochrot, en sanningskommission i Israel, med den sydafrikanska sanningskommissionen som förebild.²¹ Dessa apologetiska strävanden hade dock funnits i det israeliska samhället sedan länge.²²

Frågan är hur man skall förhålla sig till historikernas medverkan i olika försoningsarbeten av dessa slag då de har politiska och framför allt moraliska undertoner. En annan fråga är om historikern i denna roll har tvingats göra avkall på vetenskaplig forskningspraxis till förmån för politiska ställningstaganden och agendor? På flera punkter inom den historiografiska debatten i Israel verkar oklarheter om dessa frågor göra att forskarna är oense om vad forskarens ansvar innebär och vad forskaren skall göra för att förhålla sig ansvarsfullt till förflutna och nutida livssammanhang. Ofta tar sig frågan om vad forskarens ansvar innebär uttryck som ett val mellan olika föreställningar om ansvar, som i sin tur är förenliga med grundantaganden inom antingen historievetenskaplig forskningspraxis eller ångerpolitisk praxis.

En av de första, och kanske den mest inflytelserika, revisionisthistorikern i Israel är Benny Morris som år 1987 publicerade den banbrytande boken *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947–1949*.²³ Boken omarbetades år 2003.²⁴ Året därpå utkom också Avi Shlaims *Collusion Across the Jordan*,²⁵ och Ilan Pappés *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948–1951*.²⁶ Som titlarna på verken antyder ville de nya historikerna revidera historien om Israels så kallade självständighetskrig 1948,²⁷ eftersom de ansåg att den tidigare historieskrivningen om detta krig hade varit genomgående förvrängd. Revisionisternas utgångspunkt var att tidigare otillgängligt israeliskt, brittiskt och amerikanskt arkivmaterial

21. Hemsidan Zochrot, "Truth Commission on the Israeli Society for the Events of 1948–1960 in the South", <<http://zochrot.org/en/keyword/45328>> (23/9 2015); Sophie Chamas, "'Truth Commission' to Begin in Israel", *Aljazeera* 9/12 2014, <<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/12/commission-begin-israel-20141298810502750.html>> (23/9 2015).

22. Stanley Cohen, "Justice in Transition? Prospects for a Palestinian–Israeli Truth Commission", *Middle East Report* 194/195 (1995) s. 2–5; Jonathan Cook, "Israeli Veterans, Palestinian Survivors Testify at First 1948 'Truth Commission'", *Washington Report on Middle East Affairs* 43:2 (2015) s. 18–19.

23. Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947–1949* (Cambridge 1987).

24. Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* (Cambridge 2003).

25. Avi Shlaim, *Collusion Across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement, and the Partition of Palestine* (New York 1988).

26. Ilan Pappé, *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948–1951* (London 1988).

27. Det bör kommas ihåg att "självständighetskrig" är ett sionistiskt begrepp. Ilan Pappé, "Post-Zionist Critique on Israel and the Palestinians: Part I: The Academic Debate", *Journal of Palestine Studies* 26:2 (1997) s. 31.

från åren 1947–1949 blev tillgängligt. Man ville att Israels historieskrivning skulle omarbetas utifrån de nya kunskaper som framkom i det tillgängliggjorda materialet.²⁸ Dessa historiker arbetade – och arbetar fortfarande – för att göra historieskrivningen om den tidiga efterkristiden mera rättvis.

De nya historikerna har kritiserats både från propalestinskt och från proisraeliskt håll. Debatten är enormt omfattande, men ett exempel på kontroverser är det som diskuterades i den akademiska tidskriften *Journal of Palestine Studies* åren 1991–1992.²⁹ I sammanhanget kritiserades Benny Morris arbete om kriget 1948 av den israelisk-arabiska historikern Nur Masalha och av den amerikanska sociologen Norman Finkelstein. Kritiken handlade främst om Morris benägenhet att inte ta itu med det palestinska perspektivet på historien, det som bland palestinier kallas *Al-Nakbah* (katastrofen). Man menade att Morris snarare pådriver en sofistikerad sionistisk nationsberättelse. Finkelstein hävdade att Morris arbete är en modifierad sionistisk myt. Morris anklagas för att ersätta den gamla sionistiska myten om att palestinerna lämnade sina hem självmant, med en annan myt: att palestinerna drevs ut i samband med inbördeskriget utan uppsåtlig sionistisk plan.³⁰ Masalha är inne på samma linje och menar att uttalanden av sionister som David Ben-Gurion (1886–1973), tydligt visar att utdrivningen av palestinier var planerad.³¹ Morris anser själv att Finkelstein och Masalha misstolkar de dokument som finns och att de går palestinska nationalistes ärenden.³²

Kritiken mot Morris arbete har ofta tagit denna form. Hans verk har kritiserats av uttalade israelkritiker bland andra, Finkelstein och Masalha och Edward Said.³³ Men hans verk har också kritiserats av Israelsympati-

28. Morris, (1987) s. 1; Anonym intervjuare och författare (härefter Anon.), "Power and History in the Middle East: A Conversation with Ilan Pappé", *Logos* 3:1 (2004), <<http://www.logosjournal.com/pappe.htm>> (24/9 2015).

29. Norman Finkelstein, "Myths, Old and New", *Journal of Palestine Studies*, 21:1 (1991) s. 66–89; Nur Masalha, "A Critique of Benny Morris", *Journal of Palestine Studies* 21:1 (1991) s. 90–97; Benny Morris, "Response to Finkelstein and Masalha", *Journal of Palestine Studies* 21:1 (1991) s. 98–114; Norman Finkelstein, "Rejoinder to Benny Morris", *Journal of Palestine Studies* 21:2 (1992) s. 61–71.

30. Finkelstein (1991) s. 66–67.

31. Masalha (1991) s. 90–97.

32. Morris (1991) s. 101–111.

33. Edward Said, "New History, Old Ideas", *Radio Islam* [Urprungligen *Al-Ahram Weekly*] 378 21/5–27/5 1998, <http://www.radioislam.org/historia/zionism/said_morris.html> (18/8 2015).

sören Efraim Karsh som anklagade honom för att vara en propalestinsk mytoman. Karsh bok *Fabricating Israeli History: The "New Historians"*, som utgavs år 1997 och reviderades år 2000, är som titeln antyder en kritik av de nya historikernas arbete.³⁴ Hela boken framstår dock mer eller mindre som ett slags polemik riktad mot Morris och hans arbete. Karsh hävdar att Morris ignorerar arabiskt arkivmaterial som visar på en planerad förintelse av den judiska staten, och att han förvränger uttalanden och skrifter av de tidiga sionisterna, bland annat Theodor Herzl (1860–1904) och Ben-Gurion. Sammantaget menar Karsh att stöden för att Israel skulle ha orsakat det palestinska flyktingproblemet är en grov överdrift. I kritiken riktad mot Morris uppdaterade verk från 2003, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, hävdar Karsh att boken enbart är en fortsättning på dess orättvisa föregångare från 1987.³⁵

Morris har alltså från olika läger anklagats för att vara antingen en propalestinsk eller en proisraelisk ideolog. Trots det hävdar han själv att han aldrig har haft för avsikt att skriva historia styrd av ideologiska intressen, ett rätt ovanligt ställningstagande i revisionistiska sammanhang i Israel. Morris har enligt egen utsago försökt att underminera dessa ideologiska implikationer i den israeliska historieskrivningen genom att noggrant hålla sig till fakta, och har på så sätt kommit i konflikt med en annan av de ursprungliga revisionisthistorikerna, Ilan Pappé.³⁶

Pappé anser nämligen att ideologi är en nödvändighet för historieskrivning om Israel.³⁷ Pappé, som tidigare var medlem i kommunistpartiet i Israel (*Maki*)³⁸ och parlamentskandidat 1996 och 1999 för partiet *Hadash*,³⁹ en falang till kommunistpartiet med såväl arabiska som judiska medlemmar,⁴⁰ är en av de politiskt mest aktiva av de nya historikerna. År 2007 sade han upp sig från sin post på universitetet i

34. Efraim Karsh, *Fabricating Israeli History: The 'New Historians'* (London & Portland 2000).

35. Efraim Karsh, "Benny Morris' Reign of Error, Revisited: The Post-Zionist Critique", *The Middle East Quarterly* 12:2 (2005) s. 31–42; Karsh (2000) s. xv–xxxix.

36. Benny Morris, "The New Historiography: Israel Confronts Its Past [1988]", i Benny Morris (red.), *Making Israel* (Michigan 2010) s. 15; Morris (2003) s. 3.

37. Baudouin Loos, "An Interview of Ilan Pappé", *Le Soir Bruxelles* 29/11 1999, <[http://www.ee.bgu.ac.il/~censor/katz-directory/\\$99-11-29loos-pappe-interview.htm](http://www.ee.bgu.ac.il/~censor/katz-directory/$99-11-29loos-pappe-interview.htm)> (23/9 2015).

38. Hemsidan The Communist Party of Israel, <<http://maki.org.il/en/?cat=13>> (27/1 2016).

39. Loos (29/11 1999).

40. Hemsidan Hadash – Democratic Front For Peace and Equality, <<http://hadash.org.il/english/>> (27/1 2016).

Haifa. Numera är han professor i Exeter⁴¹ och för där en kampanj i syfte att bojkotta israeliska universitet.⁴²

Pappé förespråkar en postsionistisk ideologi vars utgångspunkter återfinns i de postkolonialistiska ”nya sociologernas” arbete på 1970-talet,⁴³ samt de ”nya historikernas” arbete på 1980-talet. Enligt honom kan den postsionistiskt influerade historieskrivningen knytas till det politiska klimat som rådde i Israel i samband med – och efter – Osloavtalet 1993. Detta manifesterade ett ökat samförstånd mellan israeler och palestinier. Akademikernas arbete var en bidragande faktor i strävan efter samhällelig rättvisa, menar Pappé.⁴⁴

Enligt Pappé är postsionism en samhällskritik och vetenskapskritik som främst riktar sig mot vad som kallas en sionistisk diskurs inom samhället och vetenskapen. I en intervju med tidskriften *Logos* 2004 ger han tydliga beskrivningar av sin egen politiska ståndpunkt, men han ger också en klar bild av den postsionistiska ideologin och dess anknytning till historierevisionistiskt arbete i Israel:

Q: You have often been associated with ”revisionist history” and the emergence of a ”post-Zionist” discourse: what do these terms mean and how have they influenced the political climate in Israel?

Pappe: Revisionist history means those books written by Israeli historians about the 1948 war that questions the essential foundational Israeli myths about that war. [...]

As for post-Zionism, this adjective is usually associated with critical research in Israel on various chapters in the history of Zionism and Israel. It includes sociologists who view Zionism as colonialism, historians who doubt the sincerity of the Zionist effort during the Holocaust, and it also criticizes the manipulation of Holocaust memory within Israel.⁴⁵

Postsionism är en ideologiskritisk rörelse inom samhällsvetenskapen, en rörelse som kritiserar det som rättfärdigar den ”sionistiska ideologin”.

41. Hemsidan University of Exeter, <<http://socialsciences.exeter.ac.uk/iaais/staff/pappe/>> (23/9 2015).

42. Ilan Pappé, ”The Necessity of Cultural Boycott”, *The Electronic Intifada* 23/9 2009, <<https://electronicintifada.net/content/necessity-cultural-boycott/8307>> (23/9 2015).

43. Enligt Pappé är ett viktigt verk i denna utveckling Edward Said, *Orientalism: Western Conceptions of the Orient* (London 1978).

44. Pappé (1997) s. 29–41. Se även Ilan Pappé, ”The Tantura Case in Israel: The Katz Research and Trial”, *Journal of Palestine Studies* 30:3 (2001) s. 27–29.

45. Anon. (2004).

Detta görs bland annat genom att uppfatta sionism som kolonialism och genom att kritisera dess uppriktighet och ärlighet både i det förflutna och i nutiden. Det som framkommer i sammanhanget – dock inte i citatet – är uppfattningen om att postsionism vill föra fram kritiska röster i det israeliska förflutna. Målsättningen framkommer i svaret på följande fråga i intervjun:

Q: Your last book dealt with 1948 and you suggested that Israel is still living with the consequences of choices made then. Could you elaborate on this?

Pappe: Indeed, I think that the ethnic cleansing in 1948 will never allow Israel to reconcile with the Palestinians and the rest of the Middle East, nor to live in peace with its own Palestinian minority unless Israel boldly faces the past. The ethnic cleansing included the destruction of more than 400 villages, 11 towns and the expulsion of 750,000 Palestinians.

The Israeli state, as a political entity, has to acknowledge the ethnic cleansing. Until today [2004] it had failed to do so and it should be made accountable for its deeds and offer compensation for the people it wronged. This should be done on the basis of UN Resolution 194 that allowed the refugees to choose between compensation and return.⁴⁶

Åtminstone Pappé – men kanske postsionister över lag – strävar efter att synliggöra och reparera förflutna orättvisor som den israeliska staten anses ha gjort gentemot palestinierna. I ångerpolitisk anda skall Israel på nationell nivå ta ansvar och göra upp med det förflutna, göra rättvisa åt de palestinier som flydde under kriget 1948, och gottgöra förflutna oförrätter.⁴⁷ Historia i Pappés bemärkelse blir således ett slags retrospektiv praktik som handlar om en politisk verklighet i nuet, nämligen palestiniernas rättigheter. Den tankeform som Pappé ger uttryck för glider allt längre från tanken på historievetenskaplig forskningspraxis som fortfarande vägleder stora delar av historievetenskapen. Det är också därför som Pappé har hamnat i konflikt med flera andra historiker i Israel, även med revisionisthistorikern Benny Morris.

46. Anon. (2004).

47. Olick & Coughlin (2003) s. 38; Torpey (2012) s. 27–30; Toth (2015) s. 553–556.

Katz-affären och Benny Morris debatt med Ilan Pappé

Pappé var inblandad i ett rättsfall 1998–1999 som handlade om studenten Theodor Katz uppsats. Uppsatsen behandlade den israeliska *Alexandroni*-brigadens ockupation av byarna Umm Zaynat och Tantura under kriget 1948. Den var, som sagt, främst baserad på muntliga källor, som sammanlagt utgjordes av 135 personers vittnesmål, civila och soldater både från israeliskt och från palestinskt håll. Katz slutsatser var att cirka 200–250 människor mördades i byn Tantura efter att byn ockuperats, och att de flesta var obehövade.⁴⁸

Med stöd av sin handledare Kais Firro och sin mentor Ilan Pappé bedömdes Katz arbete med högsta vitsord. Men efter att uppsatsen år 2000 uppmärksammats i media drogs universitetet i Haifa inför rätta av krigsveteraner som ansåg att Katz hade smutskastat dem, förvrängt deras vittnesmål och ljugit ihop en falsk berättelse om en massaker i byn Tantura.⁴⁹ Enligt historikern Yoav Gelber, som också var närvarande under rättegången mot Katz, vägrade Katz att ge krigsveteranerna tillgång till de avsnitt av deras vittnesmål som han hade citerat i sitt arbete och därför gick fallet till domstol. Under förhandlingarna granskades alla de inspelade intervjuerna som Katz hade använt sig av. Katz dömdes till ekonomiskt skadestånd och ombads ta tillbaka anklagelsen om att israeliska soldater hade begått ett massmord i byn.⁵⁰ Katz uppsats ansågs lida av grava sakfel, felöversättningar och påhittade citat.⁵¹ Arbetet underkändes och när den reviderade versionen några år senare granskades av fem sakkunniga godkändes den, men fick inte vitsord att vara kvalificerad nog för fortsatt forskning.⁵²

48. Olika versioner av Katz uppsats, inklusive en stor del av den korrespondens, de reportage och de akademiska artiklar som skrevs i samband med Katz-affären finns samlade på professor emeritus Dan Censors personliga databas: <<http://www.ee.bgu.ac.il/~censor/katz-directory/>> (1/10 2015).

49. Amir Gilat, "הטבח בטנטורה" [Massakern i Tantura], *Ma'ariv* 21/1 2000 s. 9–20. En översättning av den hebreiska artikeln har gjorts av Zalman Amit och har titeln "The Massacre in Tantura", <<http://www.ee.bgu.ac.il/~censor/katz-directory/05-07-16gilat-amit-translation.pdf>> (24/9 2015); Wafa Amr, "Israeli Researcher Uncovers 1948 Bloodbath", *Reuters* 19/1 2000; Graham Usher, "Born in Sin", *Al-Ahram Weekly* 466 27/1–2/2 2000.

50. Både Ilan Pappé och Yoav Gelber var med på Katz rättegång och har bägge läst hans uppsats. Se Pappé (2001) s. 19–39; Yoav Gelber, "Appendix III: Folklore versus History: The Tantura Blood Libel", i *Palestine 1948: War, Escape and the Emergence of the Palestinian Refugee Problem* (Sussex 2006) s. 319–327.

51. Benny Morris, "The Tantura 'Massacre' Affair", *The Jerusalem Report* 4/2 2004 s. 18. Jämför med Pappé (2001) s. 26.

52. Gelber (2006) s. 319–327.

Största delen av de involverade historikerna i detta rättsfall anser att det fanns grava vetenskapliga fel i Katz arbete.⁵³ Men till skillnad från dem anser Pappé att Katz-affären är en politisk fråga om konkurrerande berättelser,⁵⁴ och därför försvarar han fortfarande Katz historietolkning trots dess kontroversiella karaktär. Kritiker hävdar att han försvarar den för att rädda sitt eget rykte som trovärdig historiker eftersom ett erkännande av feldragna slutsatser skulle skada Pappé själv i egenskap av Katz inofficiella handledare.⁵⁵ Själv hävdar Pappé att domstolsväsendet och universiteten i Israel är ideologiskt drivna, att man i Israel undergräver legitimiteten av palestinska vittnesmål, att den akademiska friheten i Israel bör ifrågasättas, och att han själv har lidit av denna brist på akademisk frihet. Därför deltog Pappé år 2002 i en internationell kampanj i syfte att bojkotta universiteten i Israel, speciellt sitt eget universitet.⁵⁶ Denna kampanj inleddes under våren 2002 med en namnlista gällande en akademisk bojkott av israeliska universitet,⁵⁷ en lista som undertecknades av fler än 700 akademiker. Samtidigt fördes en kampanj i syfte att upphäva dessa bojkottinitiativ.⁵⁸ Efter en palestinsk vädjan om att bojkotta israeliska universitet år 2004,⁵⁹ inledde den ledande brittiska universitetslärarorganisationen *The Association of University Teachers* (AUT) en bojkott av Haifa och Bar-Ilan universiteten den 22 april 2005,⁶⁰ en bojkott som upphävdes den 26 maj 2005.⁶¹ Pappé stödde öppet denna bojkott,⁶² vilket också bidrog till att rektorn för universitetet i Haifa bad Pappé att avgå eftersom det enligt rektorn var oanständigt att stödja en bojkott av sin egen arbets-

53. Yossi Ben-Artzi, "Out of (Academic) Focus: On Ilan Pappé, Out of the Frame: The Struggle for Academic Freedom in Israel", *Israel Studies* 16:2 (2011) s. 175–183; Gelber (2006) s. 319–327.

54. Pappé (2001) s. 25–31.

55. Gelber (2006) s. 319–327.

56. Dropkin (13/9 2002).

57. Anon, "More Pressure for Mid East Peace", *The Guardian* 6/4 2002.

58. Anon, "Israeli Boycott Divides Academics", *The Guardian* 8/7 2002.

59. Hemsidan: The Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel (PACABI), <<http://www.pacbi.org/etemplate.php?id=868>> (17/8 2015); Victor Kattan, "Palestinians Call for Boycott of Israeli Academia", *The Electronic Intifada* 15/12 2004, <<https://electronicintifada.net/content/palestinians-call-boycott-israeli-academia/5370>> (24/9 2015).

60. University and College Union, "Israel Universities: Statement by AUT General Secretary Sally Hunt", *UCU Archives* 22/4 2005, <<http://www.ucu.org.uk/index.cfm?articleid=1201>> (24/9 2015).

61. University and College Union, "Israeli Boycotts Revoked: AUT Statement", *UCU Archives* 26/5 2005, <<http://www.ucu.org.uk/1235>> (24/9 2015).

62. Ilan Pappé, "Back the Boycott", *The Guardian* 24/5 2005.

plats.⁶³ Pappé lämnade dock självmant sin post vid universitetet i Haifa år 2007.⁶⁴ Hans egen version av Katz-affären lade han fram i boken *Out of The Frame: The Struggle for Academic Freedom in Israel* år 2010.⁶⁵

Utgångspunkten till den laddade debatten mellan Morris och Pappé kan förstås utifrån förhållandet till Katzs uppsats, eftersom den blev ett epicentrum för en het debatt om vilket material historikern kan och inte kan lita på, samt vilka slutsatser hon kan dra för att ansvarsfullt förhålla sig till det förflutna och nutiden. Flera historiker har upprörts av Pappés inställning till Katz uppsats, eftersom en del av resultaten anses vara både osakliga och baserade på förvrängningar av olika sorters källmaterial.⁶⁶ Pappé hävdar att vittnesmål är en viktig källa vid sidan av skriftliga dokument, men att båda materialtyper kräver gissningsarbete när man försöker rekonstruera det som har hänt.⁶⁷ Detta betvivlar inte Morris. Men han hävdar att flera av Katz citat som beskriver centrala händelser inte finns med på inspelningarna, vilket också var en av huvudorsakerna till att Katz förlorade i domstolen. Morris tar som exempel vittnet Abu Fihmi, som enligt Katz citat säger att cirka 95 personer i byn radades upp med ansiktet mot väggen och sköts. Detta uttalande finns enligt Morris inte alls med på den inspelade intervjun med Abu Fihmi.⁶⁸ Pappé, å sin sida, menar att de sakfel – sex referenser av 230 – som uppmärksammas i domstol inte ogiltigförklarar Katz forskningsresultat. Alla andra vittnen, fortsätter Pappé, indikerar onekligen ett massmord, men att det israeliska samhällsklimatet till följd av Al-Aqsa intifadan år 2000 inte är mottagligt för att se Katz briljanta forskning.⁶⁹ Han försvarar Katz resultat i en artikel i *Journal of Palestine Studies* år 2001,⁷⁰ och skriver:

63. Tamara Traubman, "Haifa University President Calls on Dissident Academic to Resign", *Haaretz* 26/4 2005.

64. Tom Segev, "His Colleagues call Him a Traitor", *Haaretz* 23/5 2002.

65. Ilan Pappé, *Out of the Frame: The Struggle for Academic Freedom in Israel* (London 2010) s. 71–108.

66. Bland annat Pappés tidigare kollegor på universitetet i Haifa, Yoav Gelber och Yossi Ben-Artzi.

67. Pappé (2001) s. 20.

68. Morris (4/2 2004) s. 20. Jämför med Pappés beskrivning av Abu Fihmis vittnesmål i Pappé (2001) s. 26.

69. Pappé (2001) s. 25–31.

70. Pappé (2001) s. 19–39.

In writing his thesis, Katz was well aware of the "murkiness" of the picture derived from the memoirs of participants and survivors so long after traumatic events. But he was not interested in fine details; he wished to learn the overall picture, leaving behind, perhaps forever, certainties about exact chronology and names and precise numbers. He wished to learn the pain and suffering as it was experienced by people in the midst of war and to show the kaleidoscope of perspectives from the various testimonies. Into these he wove the published and unpublished sources at his disposal – yet another perspective. And despite the inevitable discrepancies in the details, the broad picture he found is remarkably consistent.⁷¹

Enligt Pappé är muntliga vittnesmål onekligen mångfacetterade och problematiska att handskas med, speciellt långt efter en traumatisk händelse. Detta var Katz alldeles medveten om. Materialet bjuder ofta på motstridigheter, speciellt i detaljerna. Ur citatet framkommer det också att Katz inte var ute efter detaljer, utan att han snarare ville teckna en helhetsbild av det som hade skett, inklusive det lidande som människor upplevde mitt i ett krig. Trots detaljfelen är helhetsbilden väldigt konsistent hävdar Pappé. I Katz uppsats fungerade det skriftliga materialet som utfyllnad åt luckorna i de muntliga berättelserna och inte tvärtom, påpekar han. Det muntliga materialet gavs alltså annan prioritet än inom historieskrivningen i allmänhet.⁷²

Hur man skall förhålla sig till muntliga källor och vittnesmål överlag är således en av de punkter som Pappé och Morris inte kommer överens om i Katz-fallet. Enligt Pappé ger Katz forskning en alldeles korrekt bild av händelserna i Tantara, enligt Morris innebär detaljfelen och den okritiska tillämpningen av dessa vittnesmål att resultaten är historiskt felaktiga. Men Morris är även skeptisk överlag till historievetenskaplig användning av vittnesmål från kriget ifråga. Till skillnad från Pappé har Morris uttryckt att muntliga vittnesmål om händelserna 1948 bär på alltför många källkritiska problem för att de på något primärt sätt skall vara användbara i historisk forskning.⁷³ Morris frågar sig varför inget skriftligt dokument omnämner eller varför ingen palestinsk historiker över huvudtaget diskuterar någon massaker i Tantara – inte ens Walid

71. Pappé (2001) s. 21.

72. Pappé (2001) s. 20.

73. Morris 4/2 2004 s. 18–22.

Kahlidi som har skrivit om alla palestinska orter som förstördes och avfolkades 1948.⁷⁴ I en artikel, där de bandade intervjuerna som Katz hade gjort används, skriver Morris att våld onekligen har förekommit i Tantura, men väldigt lite indikerar en massaker. Till exempel hävdar Morris att det är osannolikt att en massaker skulle ha ägt rum eftersom palestinsk propagandaradio från 1948 inte omnämner någonting sådant. I radio meddelades i övrigt alla äkta och påhittade israeliska oförrätter.⁷⁵ Pappés förklaring till frånvaron av rapportering under själva händelserna är att vittnena har varit rädda och ovilliga att meddela om denna händelse till någon över huvudtaget.⁷⁶

Debatten har stort inslag av oenighet kring detaljer av det här slaget. Men debatten innehåller också uttryck för en epistemologisk konflikt som över huvudtaget inte har med vittnesmålsfrågan att göra, utan handlar om själva föreställningen om vad historievetenskaplig kunskap är. Morris har i flera sammanhang uttryckt en kritisk hållning till muntliga källor, men samtidigt har han också gett uttryck åt en traditionell idé om historievetenskaplig fakta och sanning. Detta skriver han bland annat i inledningen till sin bok från 2003:

I believe in the value of documents. While contemporary documents may misform, distort, omit or lie, they do so, in my experience, far less than interviewees recalling highly controversial events some 40–50 years ago. My limited experience with such interviews revealed enormous gaps of memory and terrible distortion and selectivity born of "adopted" and "rediscovered" memories, ideological certainties and commitments and political agendas. I have found interviews occasionally of use in providing "colour" and in reconstructing a picture of prevailing conditions and, sometimes, feelings. But not in establishing "facts".⁷⁷

Enligt Morris är muntliga källor om kontroversiella händelser långt tillbaka i det förflutna ingen bra utgångspunkt om man vill veta vad som hände. Vittnesmålen är ofta så fragmentariska och förvridda att det är

74. Walid Khalidi, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948* [1992] (Ramallah 2006). Även Pappé anser detta vara en svaghet i Katz verk. Pappé (2001) s. 22; Morris (4/2 2004) s. 22.

75. Morris 4/2 2004 s. 21–22.

76. Pappé (2001) s. 22, 38.

77. Morris (2003) s. 4.

svårt att förhålla sig till dem om man vill säkerställa fakta.⁷⁸ Skriftliga dokument bär av allt att döma inte på motsvarande problem och därför bör man förlita sig på dem. Han fortsätter:

The value of oral testimony of 1948, if anything, has diminished with the passage of the 20 years since I first researched the birth of the Palestinian refugee problem. Memories have further faded and acquired memories, ideological precepts, and political agendas have grown if anything more intractable; intifadas and counter-intifadas have done nothing for the cause of salvaging historical truth.⁷⁹

För Morris förefaller substantiella fakta avgöra om en historisk skildring är sanningsenlig. För Pappé verkar fallet vara att en historisk skildring kan vara sanningsenlig även om det finns brister i substantiella fakta. Vittnesmålen betydelse i historievetenskaplig forskning är alltså en bisak i den större diskussion som Pappé och Morris är engagerade i. Det verkar nämligen finnas skillnader i Pappés och Morris förhållande till historievetenskap över lag, en skillnad som tydligt framkommer i Pappés bok *A History of Modern Palestine* från 2003.⁸⁰ I den ger Pappé uttryck åt två centrala epistemologiska ställningstaganden som skiljer sig från de Morris ger uttryck åt. Dessa ställningstaganden finns också med i Pappés andra version av boken från 2006.⁸¹ Han skriver:

In this very politically charged country of mine [Israel], both groups [Israelis and Palestinians] regard history as just another prism through which to view present rather than past reality.⁸²

Inledningen till boken uttrycker en av de epistemologiska grundpelarna som gör att Pappé och Morris ofta talar förbi varandra. Pappé hävdar att historia i Israel ska uppfattas som ett sätt att förstå en nutida snarare än en förfluten verklighet. I en annan passage gör Pappé dessa metodologiska och politiska ställningstaganden ännu klarare:

78. Morris (1987) s. 2.

79. Morris (2003) s. 4.

80. Ilan Pappé, *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples* (Cambridge 2003).

81. Ilan Pappé, *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*, Second edit. (Cambridge 2006).

82. Pappé (2003) s. 1; Pappé (2006) s. 1.

The reader of this book will find instances and descriptions that fit many of the claims of one national narrative, the Palestinian one, but few of the Israeli one. This is not because the writer is a Palestinian: I am not. My bias is apparent despite the desire of my peers that I stick to facts and the 'truth' when reconstructing past realities. I view any such construction as vain and presumptuous. This book is written by one who admits compassion for the colonized not the colonizer; who sympathizes with the occupied not the occupiers; and sides with the workers not the bosses.⁸³

Det är uppenbart att Pappé har en helt annan epistemologisk utgångspunkt än Morris. Morris har i en kritisk essä, "Politics by Other Means" från 2004, poängterat att denna bok av Pappé innehåller en stor mängd sakfel som inte borde finnas i seriös historieskrivning, och att Pappé med flit ignorerar dem. Men det är inte en fråga om slarv menar Morris, utan ett resultat av Pappés metod och politiska åsikter.⁸⁴ Pappé poängterar i ett genmäle att misstag gällande fakta inte hindrar läsaren från att se poängen. Han talar i sammanhanget om en ideologisk, politisk och moralisk poäng som han ser som sin uppgift att framhäva i sina historievetenskapliga verk. Pappé anser vidare att Morris pådriver "den sionistiska agendan" genom att hålla sig till "fakta", och att han inte kan hålla med Morris eftersom Morris har moraliskt oacceptabla åsikter.⁸⁵

Pappé syftar på Morris uttalanden i tidningen *The Guardian* i början av 2000-talet,⁸⁶ och på hans kontroversiella intervju "Survival of the Fittest" i tidningen *Haaretz* år 2004.⁸⁷ I intervjun hävdar Morris att många har missförstått hans historieskrivning. Många tror att hans beskrivningar av olika hemskheter i det israeliska förflutna samtidigt innebär att han fördömer dessa aktioner. Men han hävdar själv att han beskriver och undersöker det som hänt utan att ta ställning till dessa händelser. Men i intervjun ger han dock sin politiska uppfattning och menar att man måste se händelserna i perspektiv. Utdrivningen av palestinier var

83. Pappé, (2003) s. 11; Pappé (2006) s. 11–12.

84. Benny Morris, "Politics by Other Means", *The New Republic* 22/3 2004.

85. Ilan Pappé, "Response to Benny Morris' 'Politics by Other Means' in the New Republic", *The Electronic Intifada* 30/3 2004, <<https://electronicintifada.net/content/response-benny-morris-politics-other-means-new-republic/5040>> (24/9 2015).

86. Benny Morris, "Peace? No Chance", *The Guardian* 21/1 2002; Benny Morris, "A New Exodus for the Middle East?", *The Guardian* 3/10 2002.

87. Ari Shavit, "Survival of the Fittest: An Interview with Benny Morris", *Haaretz* 8/1 2004.

legitimerad med tanke på de dåtida politiska omständigheterna. Man måste också se oförrätterna i perspektiv. Med tanke på att det pågick ett inbördeskrig är det lilla antalet våldtakter och massakrer på cirka 800 personer småpotatis i jämförelse med inbördeskriget i Jugoslavien eller slaget vid Stalingrad. Morris hävdar också att han vet att hans uttalanden ibland är politiskt inkorrekta, men att jargongen ”politisk korrekthet” hindrar oss från att se sanningen.⁸⁸

Flera har naturligtvis reagerat på Morris uttalanden, bland annat Pappé men också den kände israeliska sociologen Baruch Kimmerling (1939–2007), som kallade Morris yttranden chockerande. Kimmerling, som bland annat har forskat om israelisk och palestinsk identitet, hävdar att Morris alltid har lämnat sina ideologiska och politiska åsikter oklara. Han anser förvisso att neutraliteten är berättigad om man forskar i historia med positivistiska ambitioner, men att Morris positivistiska ansats inte ger någon i alla situationer korrekt beskrivning av konflikten i Mellanöstern. Morris faktabaserade historia ger en för ensidig bild av konflikten mellan palestinier och israeler, anser Kimmerling.⁸⁹ Pappé delar denna uppfattning och säger sig inte kunna läsa Morris verk utan att se dem i ljuset av intervjun ”Survival of the Fittest”. Enligt Pappé är Morris en vindflöjel som skrev postsionistiskt under 1990-talet när det politiska klimatet i Israel förespråkade samförstånd, men ändrade inriktning och började skriva sionistiskt när det politiska klimatet förändrades under 2000-talet. Morris faktahistoria är sionistisk, även om han själv anser att han är neutral. Och denna ideologiska ståndpunkt anser Pappé är moraliskt oacceptabel eftersom den legitimerar ett förtryck av palestinierna.⁹⁰

Vilka frågor handlar oenigheten egentligen om? Stundtals kan konflikten mellan Morris och Pappé verka vara en kontrovers mellan olika tolkningar av ett svårbegripligt material. Men det är uppenbart att konflikten handlar om större frågor. Morris och Pappé är oense om innebörden av begreppen fakta och sanning. Morris ger uttryck åt en föreställning om fakta och sanning som hör till historievetenskaplig forskningspraxis, där fakta är objektiva och samtidigt sanna. Att hålla

88. Shavit (8/1 2004).

89. Baruch Kimmerling, ”Benny Morris’s Shocking Interview”, *History News Network* 26/1 2004.

90. Pappé (30/3 2004).

sig till säkra fakta medför således automatiskt en sanningsenlig historisk skildring. Muntliga källor är problematiska fakta vad gäller objektivitet och sanningsvärde. Pappé å sin sida ger uttryck åt en mera perspektivistisk hållning till fakta och sanning, där fakta och speciellt sanning är relativa uttryck, som är beroende av historikerns utgångspunkter och politiska ställningstagande. Enligt Pappé kan olika grupper, till exempel palestinier och israeler, ha olika uppfattningar om vad som är fakta och vad som är sanning om det förflutna. Att hålla sig till fakta medför inte nödvändigtvis en sanningsenlig historisk skildring, eftersom sanningsenlighet beror på vem man frågar. Vidare menar Pappé att en historieskrivning som inte förhåller sig till fakta i traditionell historievetenskaplig bemärkelse kan vara sanningsenlig, men inte uteslutande den enda sanna berättelsen. Morris hävdar att man kan vara opolitisk genom att hålla sig till fakta, men genom att inte hålla sig till fakta glider man lätt över till politiska agendor och lögn. Historievetenskap betyder alltså olika sak för forskarna.

Oenigheten om vad historikerns ansvar innebär och hur en ansvarsfull relation till verkligheten skall etableras

De flesta som diskuterar Katz-affären, och debatten mellan Morris och Pappé överlag, har uppfattningen att dessa meningsskillnader forskarna emellan grundar sig på konkurrerande berättelser.⁹¹ Man anser också att oenigheten vilar på två olika uppfattningar om vad historia är: 1) föreställningen om historia som objektiv och neutral vetenskap om det förflutna, 2) föreställningen om historia som politisk retorik i nutiden.⁹² Det har framgått att konflikten bottenar i att historievetenskapens centrala begrepp som tolkning, fakta, sanning och kunskap, samt följaktligen hela det historievetenskapliga arbetets anspråk och innebörd betyder olika saker för forskarna. Men jag vill inte stanna vid dessa konstateranden.

Jag hävdar nämligen att oenigheten mellan Morris och Pappé inte en-

91. Katz och följaktligen också Pappés version av händelserna i Tantura används av allt att döma som en legitim version av historien. Se Mustafa Al-Wali, "The Tantura Massacre 22–23 May 1948", *Journal of Palestine Studies* 30:3 (2001) s. 5–18; Honaida Ganim, "The Nakba", i Nadim N. Rouhana & Areej Sabbagh-Khoury (red.), *The Palestinians in Israel: Readings in History, Politics and Society* (Haifa 2011) s. 16–25.

92. Några redan nämnda forskare som är av denna åsikt är följande: Shapira (2001) s. 62–67; Gelber (2006) s. 319–327; Ben-Artzi (2011) s. 165–182.

bart handlar om epistemologiska meningsskillnader, utan att konflikten också har en moralisk karaktär. Och det är de moraliska anspråken hos Morris och Pappé, det vill säga de anspråk på ansvarsfullhet gentemot det israeliska samhället, både gentemot det förflutna och nutiden, som jag skall diskutera och ifrågasätta. Först måste Morris och Pappés ansvarsanspråk synliggöras på ett klart sätt.

I debatten mellan Morris och Pappé kommer de ovan nämnda ansvarsanspråken tydligt fram i Morris kritiska essä "Politics by Other Means" från 2004, och Pappés svar på denna essä. Morris skriver:

In the case of Pappé and myself, there was always methodological discord. We both knew that official Zionist historiography was deeply flawed and needed to be reassessed and rewritten on the basis of the evidence that had become available; but we approached history, and the writing of history, from antithetical standpoints. Pappé regarded history through the prism of contemporary politics and consciously wrote history with an eye to serving political ends. My own view was that while historians, as citizens, had political views and aims, their scholarly task was to try to arrive at the truth about a historical event or process, to illuminate the past as objectively and accurately as possible. I believed, and still believe, that there is such a thing as historical truth; that it exists independently of, and can be detached from, the subjectivities of scholars; that it is the historian's duty to try to reach it by using as many and as varied sources as he can. When writing history, the historian should ignore contemporary politics and struggle against his political inclinations as he tries to penetrate the murk of the past. Pappé – and, implicitly, my Zionist critics such as Anita Shapira and Shabtai Teveth – have argued that no one is capable of abandoning his educational, ideological, and political baggage, and that I, too, have been motivated, consciously or subconsciously, by my politics and have reflected (according to Pappé) my solid Zionist convictions or (according to the establishment Zionists) my solid anti-Zionist convictions.⁹³

Det centrala i detta citat är att Morris, som annars anser att varken en politisk eller en moralisk fråga får göra sig gällande för historikern, uttryckligen talar om historikerns skyldighet att hålla sig till fakta så noggrant som möjligt, historikerns skyldighet att försöka uppnå den historiska san-

93. Morris (22/3 2004).

ningen som existerar oberoende av historikerns subjektiva åskådningar. Detta kan framstå som en paradox eftersom skyldighet utan tvekan är ett pliktetiskt begrepp. Hur kan historikern anses vara moraliskt neutral om hon ändå har en skyldighet att förhålla sig till verkligheten – det vill säga till förflutna livssammanhang och till de dokument hon står inför – på ett visst historievetenskapligt sätt? Morris menar naturligtvis att det inte tillhör historikern som vetenskapsman att moralisera över förflutna händelser, det vill säga att fälla värderande omdömen i utförandet av sitt hantverk. Däremot gör han definitivt ett ansvarsanspråk. Det ansvarsfulla är att inte fälla moraliserande omdömen på basis av sin politiska åskådning, och att genom noggrann faktaanalys och neutral beskrivning göra rättvisa åt förflutna livssammanhang.⁹⁴ En klar bild av vad ansvarsfull historia är och vad en sådan inte är finns således hos Morris.

Det Morris för fram i citatet är en föreställning om vetenskapligt ansvar som måste uppnås för att forskningen skall vara en sanningsenlig historisk skildring. Men samtidigt argumenterar han också för en uppfattning om att man genom denna vetenskapliga objektivitet och neutralitet uppnår vetenskapligt ansvar. Ansvarsanspråket har således två dimensioner. Hos Morris finns det både en klar föreställning om vad en ansvarsfull relation till det israeliska samhället är, samt hur denna ansvarsföreställning uppnås. Och dessa föreställningar är förbundna med den epistemologiska idé om historievetenskaplig forskningspraxis som Morris genomgående har.

Men också Pappé har ett ansvarsanspråk som däremot härrör från hans politiska åskådning. I sitt svar på Morris kritiska essä hävdar han att han aldrig har varit kollega med Morris, eftersom Morris redan 1988 uttryckte åsikter som Pappé ansåg vara moraliskt oacceptabla. Han skriver:

The debate between us [Pappé and Morris] is on one level between historians who believe they are purely objective reconstructers of the past, like Morris, and those who claim that they are subjective human beings striving to tell their own version of the past, like myself. When we write histories, we built arches over a long period of time and we construct out of the material in front of us a narrative. We believe and hope that this narrative is a loyal reconstruction of what happened – although as was discovered by historiographers Morris had never bothered to read – we can not ride a train back in time to check it.

94. Benny Morris, "Liar as Hero", *The New Republic* 17/3 2011.

Narratives of this kind, when written by historians involved deeply in the subject matter they write about, such as in the case of Israeli historians who write about the Palestine conflict, is motivated also – and this is not a fault but a blessing – by a deep involvement and a wish to make a point. This point is called ideology or politics. Zionist historians wanted to prove that Zionism was valid, moral and right and Palestinian historians wished to show that they were victimized and wronged. Morris wanted also to make a point recently – that ethnic cleansing of Palestinians by Jews was justified in the past and would be acceptable in the future. Lately he shared with us some other views that explain his listing of what he calls the "factual" mistakes in my book – that of viewing all the Arabs and all the Muslims as barbarians and primitive people. This also applies to their [the Zionist, positivist historians'] documents, sources and histories. Anyone who argues with him about these ideas is "factually" wrong.⁹⁵

Pappé tar här aktivt avstånd från objektiv historia, till förmån för ideologiskt driven historia med ambitionen att föra fram en politisk poäng. De moraliska undertonerna i detta citat kommer främst fram när Pappé hävdar att historikern anser sina ideologiska berättelser vara trogna rekonstruktioner av det som hände. Här verkar det ansvarsfulla för Pappé vara att skriva historia i enlighet med en viss ideologi som belyser palestiniernas utsatthet. Att hålla sig till fakta innebär inte nödvändigtvis att man är ansvarsfull, snarare är det historikerns ideologiska engagemang som avgör kravet på ansvarsfullhet. Detta syns ännu tydligare i Pappés intervju i tv-programmet BBC Hard-Talk, den 30 juni 2014, där han faktiskt hävdar att politik och moral är samma sak:

Stephen Sackur: Well, here is what you said in 1999. In a moment of great honesty, you said to a Belgian newspaper: "I admit, my ideology influences my historical writing: But so what, that's the case for everybody." Is that a good justification for a story.

Ilan Pappé: No, it is not. I said it thirty years ago, something like that.

Sackur: Well, you said it in a time when you were a younger man, doing a lot of research which you built on since.

Pappé: Yes, but what I meant, maybe I did not put it across that well, but what I meant is, that we are committed historians. It is ridiculous to say that we do not have an agenda. That does not mean that we don't need to be professional, that does not mean that we don't correct

95. Pappé (30/3 2004).

mistakes if we make mistakes. But definitely it would be ridiculous to say that we don't have a moral agenda, that's what I meant.⁹⁶

Stephen Sackur hänvisar till en intervju med Baudouin Loos från 1999,⁹⁷ när han frågar Pappé om det kontroversiella uttalandet: "I admit, my ideology influences my historical writing: But so what, that's the case for everybody." Pappé menar att detta inte är en bra grund att rättfärdiga en viss berättelse, men att det vore löjligt att anta att historiker inte har en moralisk agenda som vägleder deras arbete. Det står klart att Pappé har en politisk åsikt som han jämför med sin moraliska agenda, en politiskt och moraliskt rättfärdig åsikt som Pappé vid flera tillfällen har kallat postsionism. Men i boken *Out of the Frame* från 2010 säger han också vad en omoralisk ideologi är: "[Zionism is] a racist and quite evil philosophy of morality and life."⁹⁸ Det ansvarsfulla och det oansvariga har här redan förutbestämts av Pappé på basis av vilken ideologisk agenda man har, en förutfattad mening som svartmålar allting som av honom bedöms tillhöra en så kallad sionistisk historiediskurs.

Pappé har en ideologikritisk uppfattning om historia – eller en ångerpolitisk sådan om man så vill – där ansvarsfullhet gentemot det israeliska samhället för honom innebär att göra upp med det israeliska förflutna i nutiden. I intervjun med *Logos* från 2004 ger han klara riktlinjer för vad denna apologetiska ideologi om palestiniernas rättigheter (postsionism) innebär och gör anspråk på. Centrala anspråk som framkommer i intervjun är att Israels brott och att palestiniernas rättigheter måste uppmärksammas genom en ideologisk revision av samhällsnarrativen, och att palestinierna idag måste kompenseras i enlighet med FN:s resolution 194.⁹⁹ Pappé för fram en uppfattning om politiskt ansvar, som historieforskaren i hans mening måste uppnå för att kunna kalla sig ansvarsfull. Här är det ett ideologiskt krav som måste uppfyllas för att uppnå denna ansvarsfullhet. Om man inte uppfyller detta krav är man automatiskt omoralisk, eller oansvarsfull – någonting som Pappé vid

96. Hemsidan BBC News Hard Talk, "Ilan Pappé – Professor of History, University of Exeter" 30/6 2014, <<http://www.bbc.co.uk/programmes/bo49nksn>> (24/9 2015). Intervjun finns på hemsidan Youtube, "HARDtalk Speaks to Israeli historian, Ilan Pappé", <<https://www.youtube.com/watch?v=4lsmFS75ed4>> (24/9 2015). [min. 12:08–12:57].

97. Loos (29/11) 1999.

98. Pappé (2010) s. x. Se också ett motsvarande uttryck på s. 173–174.

99. Anon. (2004).

flera tillfällen har anklagat Morris för.¹⁰⁰ Men vad är resultatet? Också Pappés ansvarsanspråk är tudelat. Hos Pappé finns det också en klar föreställning om vad en ansvarsfull relation till det israeliska samhället är, samt *hur* denna ansvarsföreställning skall uppnås.

Det moraliska problemet i debatten framstår därför som tudelat. Å ena sidan har Pappé och Morris var sin föreställning om vad en ansvarsfull relation till det israeliska samhället innebär. Morris föreställning har kallats vetenskaplig, och Pappés politisk. Men å andra sidan har de bägge också ytterligare var sin föreställning om hur respektive ansvarspositioner skall uppnås – dels genom noggrann historievetenskaplig praxis, och dels genom ideologikritisk och ångerpolitisk praxis. De epistemologiska meningsskillnaderna som Morris och Pappé representerar leder av allt att döma också till en moralisk läsning. Därtill väcker Pappés och Morris positioner onekligen vissa frågor om det generella anspråket i deras ansatser. Vilken politisk eller ideologisk åskådning kan göra anspråk på att i alla sammanhang erbjuda en ansvarsfull relation till verkligheten? Är postsionism alltid moraliskt och sionism alltid omoraliskt så som Pappé hävdar? Medför en beskrivande och källkritisk faktaanlys automatiskt en ansvarsfull relation till det förflutna och nutiden så som Morris hävdar? Om forskarna verkligen har dessa övergripande ansvarsanspråk krävs det omdömen som står utanför både vetenskapliga och (ånger) politiska kriterier om vad det ansvarsfulla är, för att bedöma vilken relation till det israeliska samhället olika delar av Morris och Pappés verk överhuvudtaget erbjuder.

Ett försök att ta sig ur problematiken

Rent pragmatiskt finns det anledningar att ifrågasätta såväl Pappés som Morris föreställningar – eller övertygelses – om ansvar. Ett sätt att göra det är att undersöka vilken relation till det israeliska samhället, såväl till judar som till palestinier, forskarnas respektive praktiker erbjuder, i stället för att ta en sådan ansvarsrelation för given. Pappés bok *The Ethnic Cleansing of Palestine* från 2006, till exempel, en bok i vilken han renodlar argumentet att sionisterna hade en storplan för att driva ut palestinerna år 1948, att israeler utförde en massaker i Tantura, och att Israel är en apartheid stat,¹⁰¹ används bland annat på den antisionistiska

100. Pappé (30/3 2004).

101. Ilan Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine* (Oxford 2006).

och antisemitiska hemsidan *Radio Islam*.¹⁰² På hemsidan förekommer flera centrala delar av Pappés verk i Mohamed Omars intervju med förintelseförnekaren Lars Adelskog den 9 oktober 2009. Adelskogs argument är att väst har trott på det han kallar "den sionistiska myten om förintelsen" för att gottgöra judarnas lidande.¹⁰³ Samtidigt har sionisterna och judarna enligt honom själva alltid använt myten om förintelsen som en täckmantel för alla de brott som de har begått mot palestinerna, speciellt år 1948. Pappés argument ur boken används främst för att bestyrka det sista av dessa påståenden.¹⁰⁴

Men hur är fallet med Morris historievetskap? Hur används hans auktoritet, hans verk och argument? Uppenbarligen används det inte så tydligt i antipalestinska diskussioner, trots att han ibland figurerar i sådana sammanhang.¹⁰⁵ Däremot är den åsikt som Morris ger uttryck för i sin kontroversiella intervju "Survival of the Fittest" från 2004, det vill säga att muslimska värderingar i viss mån är barbariska, väldigt vanlig i islamofoba kretsar. Därtill menade han i denna intervju, likt i hans historieskrivning över lag, att han inte kan ta ställning till den moraliska dimensionen vad gäller konflikten 1948, men att han som privatperson kan hävda att utdrivningen av palestinier var berättigad med tanke på de dåtida omständigheterna.¹⁰⁶ Detta har naturligtvis förståtts som Morris egen politiska eller moraliska ståndpunkt i fråga om konflikten 1948, en ståndpunkt som han egentligen är väldigt oklar på. Ger han uttryck åt sin egen politiska position eller är det hans historievetskapliga bedömning av situationen på basis av den forskning han har gjort som kommer fram i intervjun? Hur fallet än må vara så anser han sig i egenskap av historiker kunna bedöma den historiska situationen 1948 på ett värde-

102. Hemsidan Radio Islam, <<https://www.radioislam.org/islam/svenska/svensk.htm>> (21/1 2016).

103. Idén om "myten om förintelsen" är vanlig bland förintelseförnekare men också bland antisionister. Se Elhanan Yakira, "Holocaust Denial and the Left", i *Post-Zionism, Post-Holocaust: Three Essays on Denial, Forgetting, and the Delegitimation of Israel* (Cambridge 2010), s. 22–46. För ett typexempel på denna misstänksamhet, se Norman Finkelstein, *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering* (London 2000).

104. Mohamed Omar, "Vad är revisionismen? Lars Adelskog intervjuad av Mohamed Omar", *Radio Islam* 9/10 2009, <<https://www.radioislam.org/islam/svenska/revision/texter/adelskog.htm>> (21/1 2016).

105. Adam Levick, "Indy Legitimises Ludicrous Charge that Israel is 'Ethnically Cleansing' Jerusalem", *UK Media Watch: Promoting Fair and Accurate Coverage of Israel* 27/8 2013, <<http://ukmediawatch.org/2013/08/27/indy-legitimises-ludicrous-charge-that-israel-is-ethnically-cleansing-jerusalem/>> (21/1 2016).

106. Shavit (8/1 2004).

neutralt och objektivt sätt, medan denna objektiva beskrivning blandad med hans uttalanden i intervjun – det vill säga att utdrivningen av palestinier var berättigad med tanke på omständigheterna 1948 – nog å sin sida verkar användas i sionistiska sammanhang.¹⁰⁷ Och på grund av detta har Pappé med flera naturligtvis inte varit sena med att kalla Morris för en sionistisk ideolog.¹⁰⁸

Sett till vilka konsekvenser delar av Pappés postsionistiska historia och Morris faktahistoria har är deras själv rättfärdiga ansvarsanspråk värda att betvivla. Redan dessa enskilda exempel på hur Pappés och Morris historievetenskapliga verk används ger en orsak att ifrågasätta huruvida deras respektive föreställningar om att historia skriven på ett visst sätt i alla sammanhang kan anses medföra någonting ansvarsfullt. Har faktiskt det att man går historievetenskapligt tillväga, eller att man skriver ångerpolitiskt ett moraliskt egenvärde, någonting som både Morris och Pappé verkar anse? Erbjuder Pappés postsionistiska historieskrivning en ansvarsfull relation till människor i det israeliska samhället trots att hans verk används av antisemiter? Erbjuder Morris faktahistorieskrivning en ansvarsfull relation till det israeliska samhället trots att hans verk används av israeliska nationalister? Här börjar de generella eller metaetiska ansvarsanspråken hos Morris och hos Pappé – och egentligen de generella ansvarsanspråken hos historievetenskaplig praxis och ångerpolitisk praxis överlag – att vackla. Det finns ingen generell metod eller regel för hur det ansvarsfulla automatiskt kan uppnås. Och vad för slags ansvar talar man om då det handlar om att på förhand, på vetenskapliga eller politiska grunder, välja vem och vad man skall vara ansvarsfull mot? Denna undersökning har förhoppningsvis visat att det finns någonting problematiskt i att låsa fast frågan om ansvar i några förutbestämda föreställningar om vad det ansvarsfulla är samt hur det ansvarsfulla uppnås, någonting som både Pappé och Morris gör.

107. Hemsidan Zionism-Israel.com, "Palestine Nakba 1948", <http://zionism-israel.com/his/Palestine_Nakba.htm> (21/1 2016).

108. Pappé (30/3 2004); Gabriel Ash, "Diagnosing Benny Morris: The Mind of a European Settler", *The Electronic Intifada* 27/1 2004, <<https://electronicintifada.net/content/diagnosing-benny-morris-mind-european-settler/4967>> (21/1 2016).

Avslutning

I denna artikel har jag försökt analysera skiljaktigheter i en specifik debatt mellan historikerna Benny Morris och Ilan Pappé. Jag utgick från en enkel modell där jag placerade deras ståndpunkter i varsitt epistemologiskt tankekluster. Den första kallade jag historievetenskaplig praxis och den andra ångerpolitisk praxis. Debatten mellan Morris och Pappé handlar om historieskrivningens ambitioner, men också om vad forskaren skall göra för att etablera en ansvarsfull relation till verkligheten. Min kritik har riktats mot: 1) Föreställningen om att en viss epistemologisk utgångspunkt automatiskt innebär att man är ansvarsfull mot förflutna och nutida människor. 2) Övertygelsen om att denna föreställning i alla situationer är gällande, och alltid är moraliskt rättfärdig. Följaktligen har jag kritiserat tanken om att forskarens ansvar handlar om något slags val mellan olika föreställningar om ansvar, så som forskningspraxis och ångerpolitisk praxis som generella metodologiska eller teoretiska utgångspunkter i detta sammanhang ger vid handen. Jag hävdar att man över huvudtaget inte kan tala om ansvar om frågan tar sig uttryck på detta sätt, det vill säga som något slags metodologiskt eller politiskt val om vem eller vad man skall förhålla sig ansvarsfullt mot. I stället förespråkar jag en större öppenhet för att våga ställa frågan: Vilken relation till förflutna och nutida människor erbjuder en viss vetenskaplig praktik i en viss samhällskontext? Först då kan en ansvarsrelation bedömas, inte före det. Det är uppenbart att såväl traditionella som ideologikritiska historiker måste tänja på sina gränser för att göra denna fråga aktuell.

To whom are historians responsible? Benny Morris and Ilan Pappé on research-praxis, politics of regret, and the question of a responsible relation to the Israeli society

The question of historians' responsibility is often discussed in a general manner and answered with a meta-ethical recommendation how the historian should work in order to act responsibly toward past and present people. The historians' research praxis, which demands that a scholar should do justice to the sources she or he investigates on "the past's own terms", is usually regarded as a responsible way of relating to past life-worlds. Likewise,

the theoretical frameworks of politics of regret or reparations politics, which imply that the present society should do the past justice by "coming to terms with the past" in the present, are also regarded as ways of acting responsibly. However, these two praxices rest on two epistemologically conflicting ideas of historical science. This conflict is evident in Israeli society.

Through a case study of the Israeli historiographical debate between the so-called new historians, Benny Morris and Ilan Pappé, ideas of research-praxis and politics of regret are investigated. This debate is guided by ideas of responsibility tied to the aforementioned conflicting ideas of historical science. Morris claims that sticking to facts will automatically imply responsibility. Pappé claims that writing an apologetic, pro-Palestinian, and anti-Israeli discourse, will automatically imply responsibility. The article claims that both these ideas are misguided with regard to the question of responsibility. On the one hand, they invite one to choose between them. Responsibility becomes tied either to the objective investigation of the past, or to a political reality in the present. On the other hand, they suggest responsibility in all situations, without asking what a given historiographical practice actually means in the particular social contexts that give it meaning. Instead, the argument says either that objective history is responsible and politicised history is irresponsible, as Morris argues, that post-Zionist history is responsible and Zionist history is irresponsible as Pappé argues. This is a problematic way of dealing with responsibility in historical science.

The article argues that the question of responsibility, or what the scholar should do to be responsible toward past and present people, must not take the form of a choice between the past and the present. It claims that: 1) Being responsible does not automatically follow from the epistemological framework or praxis which the historian chooses to adapt. 2) That responsibility itself does not imply a choice of whom or what one should and should not take into account. The debate is therefore confused. We need to move beyond the idea of choice to ask which relations to past and present people a certain historiographical argument suggests in a particular social context. To decide beforehand what an argument means, on scientific or political criteria, neglects this question. This is the case with Morris and Pappé. Both traditional and ideology-critical historians have to expand their boundaries to make the question of responsibility relevant.

Keywords: Responsibility, Benny Morris, Ilan Pappé, historians' research praxis, politics of regret, post-Zionism